

వార్షిక రామాయణం

అయోధ్యకాండ

14. చతుర్దశః సర్గః - కైకేయుపాలంభః

|| కైకేయుపాలంభః ||

పుత్రశోకార్దితం పాపా వినంజ్ఞం పతితం భువి |

వివేష్టమానముద్బీక్ష్ట సైక్ష్వాకమిదమబ్రవీత్ || 1 ||

పాపం కృత్వైవ కిమిదం మమ సంశ్రుత్య సంశ్రవమ్ |

శేషే క్షితితలే సన్నః స్థిత్యాం స్థాతుం త్వమర్హసి || 2 ||

ఆపరుః సత్యం హి పరమం ధర్మం ధర్మవిదో జనాః |

సత్యమాశ్రిత్య హి మయా త్వం చ ధర్మం ప్రచోదితః || 3 ||

సంశ్రుత్య శైబ్యః శ్యేనాయ స్వాం తనుం జగతీపతిః |

ప్రదాయ పక్షిణో రాజన్ జగామ గతిముత్తమామ్ || 4 ||

తథా హ్యులర్కస్తేజస్వీ బ్రాహ్మణే వేదపారగే |

యాచమానే స్వకే నేత్రే ఉద్ధృత్యావిమనా దదౌ || 5 ||

సరితాం తు పతిః స్వల్పాం మర్యాదాం సత్యమన్వితః |

సత్యానురోధాత్సమయే వేలాం స్వాం నాతివర్తతే || 6 ||

సత్యమేకపదం బ్రహ్మ సత్యే ధర్మః ప్రతిష్ఠితః |

సత్యమేవాక్షయా వేదాః సత్యేనైవాప్యతే పరమ్ || 7 ||

సత్యం సమనువర్తస్య యది ధర్మే ధృతా మతిః |

స వరః సఫలో మేఽస్తు వరదో హ్యసి సత్తమ || 8 ||

ధర్మస్యేహాభికామార్థం మమ చైవాభిచోదనాత్ |

ప్రవ్రాజయ సుతం రామం త్రిః ఖలు త్వాం బ్రవీమ్యహమ్ || 9 ||

సమయం చ మమాద్యేమం యది త్వం న కరిష్యసి |

అగ్రతస్తే పరిత్యక్తా పరిత్యక్ష్వామి జీవితమ్ || 10 ||

ఏవం ప్రచోదితో రాజా కైకేయ్యా నిర్విశంకయా |

నాశకత్పాశమున్మోక్తుం బలిలింద్రకృతం యథా || 11 ||

ఉద్భ్రాంతహృదయశ్చాపి వివర్ణవదనోఽభవత్ |

స ధుర్యో వై పరిస్పందన్యగచక్రాంతరం యథా || 12 ||

విహ్వలాభ్యాం చ నేత్రాభ్యామపశ్యన్నివ భూపతిః | [భూమిపః]

కృచ్ఛాద్ధైర్యేణ సంస్తభ్య కైకేయీమిదమబ్రవీత్ || 13 ||

వాల్మీకి రామాయణం

అయోధ్యకాండ

14. చతుర్దశః సర్గః - కైకేయుపాలంభః

యస్తే మంత్రకృతః పాణిరగ్నా పాపే మయా ధృతః |
తం త్యజామి స్వజం చైవ తవ పుత్రం త్వయా సహ || 14 ||

ప్రయాతా రజనీ దేవి సూర్యస్యాదయనం ప్రతి |
అభిషేకం గురుజనస్త్వరయిష్యతి మాం ధ్రువమ్ || 15 ||

రామాభిషేకసంభారైస్తదర్థముపకల్పితైః |
రామః కారయితవ్యో మే మృతస్య సలిలక్రియామ్ || 16 ||

త్వయా సపుత్రయా నైవ కర్తవ్యా సలిలక్రియా |
వ్యాహంతాఽస్యశుభాచారే యది రామాభిషేచనమ్ || 17 ||

న చ శక్తోఽస్త్వహం ద్రష్టుం దృష్ట్వా పూర్వం తథా సుఖమ్ | [శక్తోమ్యహం]
హతహర్షం నిరానందం పునర్జనమవాఙ్ముఖమ్ || 18 ||

తాం తథా బ్రువతస్తస్య భూమిపస్య మహాత్మనః |
ప్రభాతా శర్వరీ పుణ్యా చంద్రనక్షత్రశాలినీ || 19 ||

తతః పాపసమాచారా కైకేయా పార్థివం పునః |
ఉవాచ పరుషం వాక్యం వాక్యజ్ఞా రోషమూర్ఛితా || 20 ||

కిమిదం భాషసే రాజన్యాక్యం గరరుజోపమమ్ |
ఆనాయయితుమక్లిష్టం పుత్రం రామమిహార్హసి || 21 ||

స్థాప్య రాజ్యే మమ సుతం కృత్వా రామం వనేచరమ్ |
నిఃసపత్నాం చ మాం కృత్వా కృతకృత్యో భవిష్యసి || 22 ||

స నున్న ఇవ తీక్ష్ణేన ప్రతోదేన హయోత్తమః |
రాజా ప్రచోదితోఽభీక్ష్ణం కైకేయామిదమబ్రవీత్ || 23 ||

ధర్మబంధేన బద్ధోఽస్మి నష్టా చ మమ చేతనా |
జ్యేష్ఠం పుత్రం ప్రియం రామం ద్రష్టుమిచ్ఛామి ధార్మికమ్ || 24 ||

తతః ప్రభాతాం రజనీముదితే చ దివాకరే |
పుణ్యే నక్షత్రయోగే చ ముహూర్తే చ సమాహితే || 25 ||

వసిష్ఠో గుణసంపన్నః శిష్యైః పరివృతస్తదా |
ఉపసంగృహ్య సంభారాన్ప్రవివేశ పురోత్తమమ్ || 26 || [ఉపగృహ్యశు] 265

సిక్తసమ్తార్జితపథాం పతాకోత్తమభూషితామ్ |
విచిత్రకుసుమాకీర్ణాం నానాస్రగ్గీర్విరాజితామ్ || 27 ||

వాల్మీకి రామాయణం

అయోధ్యకాండ

14. చతుర్దశః సర్గః - కైకేయుపాలంభః

అభిషేకాయ రామస్య సహ తిష్ఠంతి పార్థివైః |
 త్వరయస్య మహారాజం యథా సముదితేఽహని || 42 ||
 పుణ్యే నక్షత్రయోగే చ రామో రాజ్యమవాప్సుయాత్ | [పుష్పే]
 ఇతి తస్య వచః శ్రుత్వా సూతపుత్రో మహాత్మనః || 43 ||
 స్తువన్తుపతిశార్థాలం ప్రవివేశ నివేశనమ్ |
 తం తు పూర్వోదితం వృద్ధం ద్వారస్థా రాజసమ్మతమ్ || 44 ||
 న శేకురభిసంరోద్ధుం రాజ్ఞః ప్రయచికిర్షవః |
 స సమీపస్థితో రాజ్ఞస్తామవస్థామజజ్ఞివాన్ || 45 ||
 వాగ్భీః పరమతుష్టాభిరభిష్టాతుం ప్రచక్రమే |
 తతః సూతో యథాకాలం పార్థివస్య నివేశనే || 46 ||
 సుమంత్రః ప్రాంజలిర్భూత్వా తుష్టావ జగతీపతిమ్ |
 యథా నందతి తేజస్వీ సాగరో భాస్కరోదయే || 47 ||
 ప్రీతః ప్రీతేన మనసా తథాఽఽనందఘనః స్వతః |
 ఇంద్రమస్యాం తు వేలాయామభితుష్టావ మాతలిః || 48 ||
 సోఽజయద్ధానవాన్సర్వాంస్తథా త్వాం బోధయామ్యహమ్ |
 వేదాః సహంగవిద్యాశ్చ యథాహ్యత్తభువం విభుమ్ || 49 ||
 బ్రహ్మాణం బోధయంత్యద్య తథా త్వాం బోధయామ్యహమ్ |
 ఆదిత్యః సహ చంద్రేణ యథా భూతధరాం శుభామ్ || 50 ||
 బోధయత్యద్య పృథివీం తథా త్వాం బోధయామ్యహమ్ |
 ఉత్తిష్టాశు మహారాజ కృతకౌతుకమంగళః || 51 ||
 విరాజమానో వపుషా మేరోలివ దివాకరః |
 సోమసూర్యా చ కాకుత్స్థ శివవైశ్రవణావపి || 52 ||
 వరుణశ్చాగ్నిలింద్రశ్చ విజయం ప్రదిశంతు తే |
 గతా భగవతీ రాత్రిః కృతం కృత్యమిదం తవ || 53 ||
 బుద్ధ్యస్య నృపశార్థాల కురుకార్యమనంతరమ్ |
 ఉపతిష్ఠతి రామస్య సమగ్రమభిషేచనమ్ || 54 || [ఉదతిష్ఠత]
 పౌరజానపదైశ్చాపి నైగమైశ్చ కృతాంజలిః |
 అయం వసిష్ఠో భగవాన్ప్రాహ్లాణైః సహ తిష్ఠతి || 55 || [స్వయం]

వాల్మీకి రామాయణం

అయోధ్యకాండ

14. చతుర్దశః సర్గః - కైకేయుపాలంభః

క్రిప్రమాజ్ఞాప్యతాం రాజన్రాఘవస్యాభిషేచనమ్ |
యథా హ్యపాలాః పశవో యథా సేనా హ్యనాయకా || 56 ||

యథా చంద్రం వినా రాత్రిర్యథా గావో వినా వృషమ్ |
ఏవం హి భవితా రాష్ట్రం యత్ర రాజా న దృశ్యతే || 57 ||

ఇతి తస్య వచః శృత్వా సాంత్వపూర్వమివార్థవత్ |
అభ్యకీర్యత శోకేన భూయ ఏవ మహీపతిః || 58 ||

తతః స రాజా తం సూతం సన్నహర్షః సుతం ప్రతి |
శోకరక్తేక్షణః శ్రీమానుద్వీక్ష్కోవాచ ధార్మికః || 59 ||

వాక్యైస్తు ఖలు మర్తాణి మమ భూయో నికృంతసి |
సుమంత్రః కరుణం శ్రుత్వా దృష్ట్వా దీనం చ పార్థివమ్ || 61 ||

ప్రగృహీతాంజలిః కించిత్ తస్మాద్దేశాదపాక్రమత్ |
యదా వక్తుం స్వయం దైన్యాత్ న శశాక మహీపతిః || 62 ||

తదా సుమంత్రం మంత్రజ్ఞా కైకేయీ ప్రత్యువాచ హ |
సుమంత్ర రాజా రజనీం రామహర్షసముత్సుకః || 63 ||

ప్రజాగరపరిశ్రాంతో నిద్రాయా వశమేయివాన్ |
తద్గచ్ఛ త్వరితం సూత రాజపుత్రం యశస్వినమ్ || 64 ||

రామమానయ భద్రం తే నాత్ర కార్యా విచారణా |
స మన్యమానః కళ్యాణం హృదయేన ననంద చ || 65 ||

నిర్ణగామ చ సంప్రీత్యా త్వరితో రాజశాసనాత్ |
సుమంత్రశ్చింతయామాస త్వరితం చోదితస్తయా || 66 ||

వ్యక్తం రామోఽభిషేకార్థమిహాయాస్యతి ధర్మవిత్ |
ఇతి సూతో మతిం కృత్వా హర్షేణ మహతాఽఽవృతః || 67 ||

నిర్ణగామ మహాబాహూ రాఘవస్య దిదృక్షయా |
సాగరప్రాదసంకాశాత్సుమంత్రోంతఃపురాచ్ఛుభాత్ |

నిష్క్రమ్య జనసంబాధం దదర్శ ద్వారమగ్రతః || 68 ||
తతః పురస్తాత్పహసా వినిర్గతో మహీభృతో ద్వారగతాన్విలోకయన్ | [పతన్]

దదర్శ పౌరాన్వివిధాన్తహాధనా నుపస్థితాన్ద్వారముపేత్య విష్ఠితాన్ || 69 || 268
ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే చతుర్దశః సర్గః || 14 ||